

inteligentno učiteljstvo. Inteligentnega učiteljstva potrebuje posebno slovenski in istrsko hrvaški narod, ki naj mu dovede ljudsko šolstvo do one stopinje popolnosti, na kateri je že pri naprednih narodih. Inteligentno učiteljstvo nepreduje z duhom časa in neutrudljivo skrbi za svojo nadaljno izobrazbo. Zato pa zahteve po višji izobrazbi ne bodo utihnile med nami, dokler se nam ne vresničijo. Inteligentno učiteljstvo z veseljem pozdravi vsako novo naredbo, ki ima namen povzdigniti ljudsko šolstvo. Še intenzivnejše se bo moglo posvetiti edino le svojemu zvanju, če bo dostojno plačano za svoj trud. Zato bomo vedno in vedno ob vsaki priliki povzdignili svoj glas za izboljšanje svojega gmotnega stanja, dokler ne ustrezajo našim zahtevam.

Rekel sem, da ima ljudsko učiteljstvo težke dolžnosti in da zato sme zahtevati v zakonu zajamčene pravice. Za te se nam je zadnja leta bojevati toliko, da bi že v resnici lahko omagali, če bi ne imeli tolažilne zavesti, da se bojujemo za pravično stvar. Pogum in vstrajnost v tem trdem boju nam daje utemeljena bojazen in opravičen strah, da pade, če odložimo orožje, ljudsko šolstvo v nenasiteno žrelo tistih reakcionarnih strank, ki jim je geslo, da je šola prokletstvo za ljudstvo, pa naj se imenujejo te stranke katoliško-narodne, krščansko-socialne, ne izvzemši z njimi v bratskem objemu slonoče jugoslovanske socialne demokracije, ki je izgubila s svojim brezmišelnim postopanjem pri naprednem učiteljstvu vse simpatije.

In da bi bilo saj dostojno orožje, ki ga rabi klerikalna stranka v boju proti učiteljstvu in šoli! Po njih inferiornem mišljenju smo jim mi napredni učitelji najpodlejši značaji, kar jih hodi pod milirno nebom! Mi smo jim sebičneži, ki bi takoj prodali svoje prepričanje in spremenili svoje nazore, če bi se nam ponudil boljši košček kruha; še več, mi bi po njih bujni fantaziji in dobičkaželjnosti postali takoj „najsakrajnejši“ nemškutarji. Mi smo jim liberalne čenče, ki žlobodramo brezmišelnosti. Kar napišemo, ne skušajo ovreči s tehtnimi razlogi, ampak pridejo z najlozjim in njim lastnim in zadnjim argumentom: To je neumnost, to je budalost in — Roma locuta, causa finita.

Naš boj za svobodno šolo je tem težavnejši, ker so se nekateri naši tovariši v svoji globoki zaslepljenosti spozabili tako daleč, da so iz neumljivih nagibov stopili v vrste teh ljudi, da jih imajo za parado in jih stavijo ljudstvu v izgled. Mi pa poznamo te tovariše, se smejemo in jih pomilujemo.

Nekateri teh tovarišev se sramujejo, da so presedlali, pa zavračajo krivdo na nas, čes da smo mi napredni učitelji izpremenili svoje nazore in načela, ki smo jih negovali in zagovarjali še pred tremi in pol letom. Kdor tako govori in piše, je prespal štiri leta. Oni ni modril s paznim očesom razmer in dogodkov pred, med in po nastopu sedanjega vladike na Kranjskem, ki je zatrdil s knežjo besedo Zavezini deputaciji, poklonivši se mu ob nastopu: „Prepričani bodite, da bom delal z vso svojo avtoriteto na to, da bo zavlada sloga med duhovščino in učiteljstvom.“ Vesel teh besedi v onih za učiteljstvo na Kranjskem tako viharnih časih, sem klical ob desetletnici naše Zaveze ob pozdravu navzočemu knežžokofu: „Delo našega ljubega vladike pa naj blagoslovi Bog!“ Če se naše nade in one obete niso vresničile, nismo krivi mi, vzrok naj se išče drugod. Ker so potegnili pozneje vojke, tam napeli smo jih tudi mi, a načel in nazorov nismo spremenili nikdar. Temu dejstvu mora pritrditi tudi g. Kosi, če ni prespal štirih dolgih let.

V vsem trdem boju za svobodno šolo in svobodno učiteljstvo pa ne smemo obupati nad boljšo bodočnostjo. Trdno sem prepričan, da bo oni zveži veter napredka, ki brije dandanes po nekaterih naprednih evropskih deželah, pregnal gosto meglo reakcije tudi iznad onih dežel, ki so še zavite vanjo. Tudi tem posije prej ali slej luč napredka, toda le tedaj, če nas Bog usliši v prošnji našega dr. Tavčarja na spremenjenem stališču: „Bog varuj slovenske pokrajine kuge, lakote in drugih nadlog, pred vsem pa jih varuj pred vplivom klerikalne stranke na ljudsko šolstvo in učiteljstvo!“ Ne le Vam navzočim milim tovarišem in tovarišicam, tudi nenavzočim, ki so pa z nami istega duha in enega srca, moj bratski pozdrav! (Živio!) (Dalje.)

Dopisi.

Kranjsko.

Iz litijsko-krškega okraja. Konferenčno poročilo c. kr. okr. šolskega nadzornika Ljudevita Stiasnega.)

Stanje šolstva v tem okraju.

Da brije ostrejša sapa od zgoraj, zapazil je že vsakdo izmed Vas. Ta sapa je sicer mnogim neljuba, ker jih je vznemirila v sladkem miru, a ravno to sapa so že leta in leta težko pričakovali vsi učitelji, katerim je mar napredek našega naroda. Osobito pa so težko pričakovali, da se tudi kranjsko učiteljstvo vzdrami in združe k skupnemu intenzivnemu delovanju vsi oni, kojim je bilo znano, za koliko so že prekosile sosedne dežele kranjsko ljudsko šolstvo. Da naša ljudska šola ne zavzema med avstrijskimi baš visoke stopinje, to je bilo vsakemu znano, manj znano pa je, da jo prekašajo skoro vse druge avstrijske dežele. Ako prelistujemo statistično poročilo vseh šol v državnem zboru zastopanih kronovin za leto 1897/98, prepričamo se, da je na Kranjskem samo 21·5% ljudskih šol s celodnevnim poukom in da prekosimo v tem oziru samo Galicijo. Ker je v vsej državi 68·8% ljudskih šol s celodnevnim poukom, zaostaja Kranjska nič manj kakor za 46%. Po teh statističnih podatkih pa se tudi prepričamo, da pride na Kranjskem povprečno največ učencev na enega učitelja, namreč 113·3. Največ učencev je poučeval za Kranjskem v Galiciji povprečno en učitelj 91·5, a najmanj, namreč le povprečno 50 učencev, na Nižjem Avstrijskem.

Da je na Kranjskem dobra polovica vseh ljudskih šol jednorazrednic, da obiskujejo celo večrazrednice pri nas večinoma učenci le poludnevno, da Slovenci nimamo ne jedne slovenske meščanske šole, je že splošno znano.

Končno pa se je na Kranjskem leta 1897/98 odtegnilo nič manj kakor 8·8% normalno razvitih šolodolžnih otrok (več le na Primorskem, Bukovini in v Galiciji). Radi zanikernega obiska ljudske šole pa je bilo kaznovanih 3·44% — manj le na Primorskem in v Galiciji. (Dalje prihodnjič.)

Društveni vestnik.

Kranjsko.

Učiteljsko društvo za okraj Rudolfovo zboruje dne 3. novembra t. l. ob 1. uri popoldne v dekliški šoli v Novem mestu po naslednjem vspredu: 1. Odbor za prireditve slavnosti o priliki petindvajsetletnice g. okraj. šol. nadzornika poda račun. 2. Volitev novega odbora. 3. Stanovske zadeve. 4. Slučajnosti. Cenjeni tovariši in tovarišice se vabijo, da pridejo polnoštevilno. O d b o r.

Štajersko.

P. n. predsedniki slov. učit. društev na Spod. Štajerskem se v ljudo vabijo dne 2. novembra t. l. ob 3. uri popoldne v ok. šolo v Celju k sestanku radi snovitve „Zaveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“. (Ako predsednik kacega društva ne utegne priti, naj pa mesto njega dojde kak odbornik. Vsako društvo naj bi imelo vsaj enega zastopnika.)

Načelnništvo osrednjega odbora slov. štaj. učit. društev.

Učiteljsko društvo za celjski in laški okraj ima redno svoje zborovanje v navadnih prostorih v Celju dne 2. novembra t. l., ob pol 11. uri dopoldne. Spored: 1. Zapisnik. 2. Društvene zadeve in nasveti. 3. Poročilo o zadnjem glavnem zborovanju „Zaveze“ v Trstu. 4. Nasveti. — K obilni vdeležbi vljudno vabi Armin Gradišnik, t. č. predsednik.

Slovenjebistriško učiteljsko društvo. Danes bi mi bilo poročati pravzaprav o dveh zadnjih zborovanjih slovenjebistriškega učiteljskega društva. A o majnikovem bilježim le toliko, da so društvu pristopili trije novi člani, namreč gospice: Pavla Miklavec, Józefa Stuhce in Otilija Feigl. Obširneje govorim o zadnjem, ki se je vršilo dne 4. septembra t. l. Med drugim je naglašal predsednik v svojem pozdravu, da, ako učiteljstvo ne stori svojih dolžnosti napram društvenemu življenju, je to brezbriznost pripisovati pri marsikomur okoliščini, da dotičnik ni naročnik učiteljskih strokovnih listov, iz katerih bi zajemal veselje do svojega poklica in se vneval za celokupne učiteljske interese. Naj se torej učiteljstvo pobriga, da se čim bolj širi med njim, kakor med ljudstvom o šoli in učiteljstvu prijazno pismočasopisje! — Poročalo se je nadalje, kar se je po vodstvu na razne dopise ukrenilo in tudi sklepalo, kaj je še v zadevi storiti, ki se tiče nekega podpornega društvenega člana. — Daljše je bilo poročilo o „Zavezinem“ zborovanju v Trstu. Z zadovoljstvom se je isto vzelo na znanje. Marsikomur se je vzbudil občutek, da če komu gineva navdušenost za prelepi, vzvišeni učiteljski stan, naj obiskuje naša „Zavezina“ zborovanja in navdahnili se bo ondi z novim pogumom, da tem ložje vstraja potem pri svojem napornem delu in da tem odločneje odbija napade in se bori proti elementom, ki so šoli in učiteljstvu nasprotni. Nadaljna točka dnevnega reda je bilo čitanje E. Ganglovega govora „Naše stališče“, ki ga je imel pri letošnji „Zavezini“ glavni skupščini. — Lepo število se nas je sešlo to pot. Po oficijalnem delu smo ostali še delj časa skupaj v prijazni „Petrovi gostilni“, ter počoč lepe slovenske in narodne pesmi odpravili ob pristni kapljici „Pohorca“ za nekaj časa skrbi od sebe. Na veselo svidenje, tovarišice in tovariši, spet v četrtek, t. j. 6. novembra v Slov. Bistrici!

Učiteljsko društvo za ptujski okraj zboruje v četrtek dne 6. listopada 1902 dopoldne ob 11. uri v okoliški šoli po sledečem vspredu: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Društvene zadeve. 4. „O vsestranskih posledkih, katere opazujemo pri naši šolski mladini vsled množičnega se vživanja alkoholnatih pijač.“ (Poroča g. Podobnik). 5. Poročilo o letošnjem glavnem zborovanju „Zaveze“. (Poroča predsednik.) 6. Slučajnosti. — Glede 4. točke je pripomniti, da se je ta za učiteljstvo vevažni del dotičnega vprašanja pri letošnji okr. učit. konferenci docela izpustil, zato se je g. Podobnik odločil za predavanje pri društvenem zborovanju. Z ozirom na to zanimivo vprašanje ter vvažne društvene zadeve vabi prav vljudno na polnoštevilno vdeležbo Fr. Šorn, t. č. predsednik.

Učiteljsko društvo ormoškega okraja zboruje dne 6. novembra t. l. v ormoški slov. šoli ob 10. uri predpoldne po naslednjem vspredu: 1. Zapisnik zadnjega zborovanja. 2. Društvena poročila in dopisi. 3. Napoved smotra pri pouku po formalnih stopnjah v zmislu Ziller-jeve teorije; podava g. Megla. 4. Poročilo o zadnji „Lehrerbundovi“ odborovi seji; poroča g. Porekar. 5. Nasveti in slučajnosti. K obilni vdeležbi vabi najljudneje odbor.

Primorsko.

Vabilo k rednemu zborovanju „Učiteljskega društva za sežanski šolski okraj“ v Devinščini dne 23. vinotoka 1902. Spored: 1. Praktični nastop. 2. Pozdrav predsednikov. 3. Referat: „Financijski položaj obolelega učitelja“. 4. Predlogi. 5. Petje. K obilni vdeležbi vabi vljudno odbor.

Književnost in umetnost.

Slovenska Šolska Matica. (Konec). Želeti je, da dobi „Slovenska šolska matica“ med učiteljstvom ljudskih in srednjih šol ter med našo inteligenco sploh čim največ članov. Iz pravil „Slovenske šolske Matice“ posnemamo: „Slovenska šolska Matica“ je pedagoško-književno društvo, ustanovljeno za Štajersko, Kranjsko, Koroško in Primorsko in ima sedež v Ljubljani. Namen ji je: a) Goja teoretične in praktične pedagogike. b) Znanstvena in strokovna nadaljna izobrazba društvenikov. c) Razširjenje in uveljavljanje racionalnih vzgojnih in učnih načel na postavno dopustni način. d) Pospeševanje slovenskega šolstva sploh, zlasti ljudskega in srednjega. V ta namen služijo ta-le sredstva: a) Predavanja in temeljni razgovori o teoretičnih in praktičnih pedagoških vprašanjih. b) Objava „Pedagoškega letopisa.“ c) Objava pedagoško didaktičnih, pri pouku učitelju potrebnih in koristnih pomožnih knjig, šolskih in učnih knjig, učil in knjig za šolsko mladino; pospeševanje njih objav. d) Ustanovitev za svoje delovanje potrebne knjižnice in potrebnih zbirk. e) Književna zveza z društvi enakih smotrov. Društveniki so: a) ustanovni, b) redni in c) častni. Ustanovni društveniki so oni, ki naenkrat ali v določenih obdobjih plačajo ustanovnino. Občine, knjižnice, šole, društva in druge juridične osebe plačajo na enkrat ali v štirih letnih obrokih 80 K, posamezne osebe pa 50 K na enkrat ali v štirih letnih obrokih. Redni društveniki so oni, ki vsako leto naprej plačujejo v društveno blagajno 4 K. Letnino je plačati v prvi polovici vsakega leta. Kdor ni plačal v določenem času, izgubi za tisto leto pravice podpornega društvenika. Izjemoma se je rok za vplačevanje letnine podaljšal za letošnje leto do konca tega meseca. Kdor torej še ni ud tega našega prekornega društva, naj se podviza.

Knjige družbe sv. Mohorja so pravkar izšle. Njih naslovi so 1.) Koledar za navadno leto. — 2.) Zgodbe sv. pisma. Priredila in razložila dr. Frančišek Lampe ter dr. Janez Ev. Krek. 9. snopič. — 3.) Poljedelstvo. Slovenskim gospodarjem v pouk. Spisal Viljem Rohrman. II. del. Posebno poljedelstvo. 4.) Slava Gospodu! Molitvenik. — 5.) Veliki trgovec. Povest. Spisal Engelbert Gangl. Slovenskih večernic 54. zvezek. — 6.) Zimski večeri. Knjiga za odraslo mladino. Spisal Jožef Stritar. Ocene knjig prinesemo kakor hitro nam bo dopuščal čas. Število Mohorjanov je letos naraslo za 3036, tako da šteje družba danes **80.046 članov**. Letos se razpošlje med narod 480.276 knjig, kar je naravnost ogromno. Dolej je imela družba že 1.483.764 udov, ki so prejeli **8.843.692 knjig**. To število dokazuje velikansko kulturno misijo naše družbe.

„**Zahtevajmo slovenskih velikih šol v Ljubljani**“ je naslov mali knjižici, katero je spisal pravnik gosp. Rudolf Šega. Pisatelj želi, da bi ves slovenski narod spoznal potrebo po višjih izobrazbi, da bi vsakemu Slovincu, bodisi izobrazen ali ne, prešla v meso in kri zahteva: Dajte nam nazaj, kar ste nam vzeli, dajte nam vseučilišče v Ljubljani! Na 14 straneh nam je podal g. Š. v jednatih besedah zgodovino našega vseučilišča in obrazložil natanko, kako opravičene so naše zahteve. Nazadnje pa pisatelj predlaga, naj se po vsej Sloveniji prirejajo tabori, in kakor je nekdanj na taborih oživela narodna zavest, tako naj se tudi sedaj na taborih razlega krepki glas zdravega ljudstva, glas, ki bo segal tja do carske prestolice: Slovensko vseučilišče v Ljubljani hočemo imeti! Priprosto in jednato pisana knjižica, ki je namenjena nižjim slojem, naj se razširi po vsej naši slovenski domovini, po vseh mestih in trgih, po vseh vaseh, po vseh kočah! — Dobiva se pri g. L. Schwentnerju, knjigotržcu v Ljubljani, komad stane 4 vinarje, 1000 skupaj pa 3 krone. Le pridno po njej!